

Ключевые слова: *внешкольное образование, внешкольные учебные учреждения, система внешкольного образования, подготовка педагогов.*

Bykovska O. V. The training of teachers by the out-of-school educational institution.

The author studies the state of training of teachers by the out-of-school educational institution.

Keywords: *non-formal education, out-of-school educational institution, system of non-formal education, training of teachers.*

Ващенко І. В., Бабич В. М.
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА: СУЧАСНИЙ СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ЯКІСТЬ В УПРАВЛІННІ

У статті зосереджено увагу на проблемах дошкільної освіти в Україні. Проаналізовано тенденції, що властиві дошкільній освіті, та окреслено шляхи удосконалення дошкільної галузі.

Ключові слова: *дошкільна освіта.*

Освіта, як один із конструктів цивілізації, є визначальним чинником соціально-економічного поступу суспільства. І кожна країна відповідно до свого історичного розвитку, національних традицій, умов, перспектив формує свою систему освіти. Розбудова української держави, соціальні, економічні та культурні реформи в суспільстві детермінували пошук нової стратегії розвитку системи освіти, зумовили суттєві зміни її пріоритетів і цінностей у напрямку поєднання традицій, досвіду та інновацій. Стосується це і такої ланки системи освіти як дошкільна освіта. Вона забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини, ґрунтується на поєднанні сімейного та суспільного виховання, досягненнях вітчизняної педагогічної науки, надбаннях світового педагогічного досвіду, сприяє формуванню цінностей демократичного правового суспільства в Україні. Найпершим суспільним середовищем, до якого потрапляє дитина, є дошкільний заклад.

Для України проблема якості дошкільної освіти набуває особливого економічного змісту, що знаходить своє відображення у змінах не лише нормативно-правового та організаційно-структурного характерів, а й безпосередньо в педагогічному плані [1].

Законодавство України визнає дошкільну освіту первинним елементом загальної структури освіти в державі. Водночас, цей рівень освіти законодавче не визначається як обов'язковий і надається дитині за бажанням батьків. Тим самим фактично знімається питання про державні гарантії дошкільної освіти, ставиться під сумнів її роль у системі неперервної освіти, від початку створюються передумови неоднакової підготовки дітей до навчання в школі. Кількісні показники, що характеризують мережу та контингент дошкільних навчальних закладів, мають стійку тенденцію до зниження. Поза сумнівом, на скорочення мережі установ дошкільної освіти впливає такий об'єктивний чинник, як зменшення народжуваності та, відповідно, чисельності дітей дошкільного віку. Але впливом цього чинника не можна пояснити стійке зниження показника охоплення дітей дошкільною освітою. Скорочення мережі дошкільної освіти зумовлене рядом чинників соціально-економічного характеру: падіння виробництва на початку 90-х років ХХ сторіччя зумовило вимушену передачу відомчих дошкільних закладів у підпорядкування органам місцевого самоврядування, які також виявилися неспроможними забезпечити достатній рівень їх фінансування; недостатнє бюджетне фінансування освіти позначилося й на рівні фінансування дошкільної освіти; низький рівень доходів не дозволяє багатьом сім'ям

оплачувати освіту дітей у дошкільних закладах і не сприяє розвитку мережі приватних дошкільних закладів освіти; високий рівень безробіття серед молоді знімає потребу значної частки молодих сімей у перебуванні дітей в дошкільних закладах.

За період 2000–2009 рр. мережа дошкільних закладів скоротилася на третину, а чисельність дітей, які відвідують дошкільні заклади, – на 40,1%. Якщо врахувати лише заклади, що реально працюють, то скорочення мережі дошкільних закладів, становитиме 46,5%, зменшення місць у цих закладах – 51%. Особливо помітного скорочення зазнала мережа сільських дошкільних закладів. І хоча їх кількість зменшилася лише на 29,4%, але кількість місць у них – на 53,7%. Показник охоплення дітей впав більш ніж у два з половиною рази.

Подібна картина спостерігається й серед дошкільних закладів міста. За статистикою у містах кількість дошкільних закладів скоротилася на 37,8%, а кількість місць у них – вдвічі. Показник охоплення дітей в цих закладах зменшився з 69% до 49%. Переважна частка дошкільних закладів перебувають у комунальній (58%) і колективній (40%) власності. Держава утримує лише 7,4% дошкільних закладів. Приватні дошкільні заклади складають 2,3% загальної мережі.

Якщо говорити про заклади дошкільної освіти для дітей з особливими потребами, то сьогодні батьки та діти взагалі безпомічні, оскільки за даними Державного комітету статистики України у 2009 р. в сільській місцевості не виявлено жодного дошкільного закладу для таких дітей.

Зміни, яких зазнає освітній простір України, спричинюють появу нового сектору освіти – домашньої освіти [3]. Втім виявилось, що скористатися послугами цього сектору можуть лише сім'ї з високими доходами. Тому домашня освіта суттєвим чином не впливає на динаміку мережі дошкільних закладів освіти.

Попри означене дедалі більшої популярності набувають дитсадки-школи. Вони забезпечують неперервність освіти і продовження в початкових класах тих ліній розвитку малят (морально-духовної, фізичної, естетичної), які велися в їх дошкільний період.

Останнім часом значно зросла свідомість освітян. Стала об'єктивною необхідність оновлення принципів гуманізації життя дитини відповідно до демократичних засад українського суспільства. Все це робить особливо актуальною проблему модернізації змісту першої ланки освіти, що є базовою для розвитку особистості майбутнього громадянина України. Вживаються заходи щодо повернення раніш наданих в оренду приміщень дитячих навчальних закладів та використання їх за прямим призначенням [4]. Але серед позитивних моментів існують і негативні моменти. Зокрема, традиційно декларується принцип “діти – наше майбутнє”. Формально суспільство ніби погоджується із тим, що виховувати дитину слід з коліски. Але якими є насправді умови для виховання дітей дошкільного віку? Можна виокремити декілька тенденцій у розвитку сучасної дошкільної освіти в нашій країні.

По-перше, – незабаром постане питання про підготовку кадрів для дошкільної освіти. Адже останнім часом відбувається скорочення кафедр, які здійснюють підготовку педагогів для дошкільної галузі, та звуження спеціальності педагога-дошкільника за рахунок суміжних спеціальностей. Наприклад, на спеціальність “дошкільна освіта – психолог” або “дошкільна освіта – іноземна мова” набір абітурієнтів повний, а на спеціальність “дошкільна освіта” – неповний. Це пов'язано з тим, що із здобуттям освіти за спеціальністю “дошкільна освіта” молодий фахівець буде працювати в дитячому садочку. Втім, значне скорочення кількості дошкільних навчальних закладів потребує значно менше дипломованих фахівців. І тому зараз можна спостерігати перенасичення ринку праці фахівцями дошкільної галузі, які вимушено займаються перекваліфікацією. Відроджується добре знана в минулому професія – гувернантки. Молоді педагоги внаслідок зміни ставлення до цієї професії та значно більшу заробітну плату все частіше йдуть працювати у родини [7]. Цьому сприяє формування суспільної думки засобами масової інформації, які змальовують роботу в сім'ї у позитивній

тональності, а роботу в дошкільних закладах взагалі та роботу вихователя, навпаки, негативно. Але чи довго так буде тривати? На нашу думку, зовсім скоро будемо відчувати нагальну потребу в необхідності якісної підготовки фахівців дошкільної освіти.

По-друге, – застаріла матеріальна база дошкільних закладів не витримує жодної критики. У більшості дошкільних закладів вкрай низький рівень забезпечення необхідними методичними і дидактичними матеріалами, ігровим обладнанням [2]. Наповнюваність якими чи оновлення якого здійснюється в основному за кошти батьків, або за участі самих педагогів (власноруч створюють іграшки й дидактичні матеріали). Сучасні інформаційні технології в дошкільній освіті використовуються дещо побіжно.

По-третє, – переважна більшість педагогів, котрі працюють в приватних дошкільних закладах, не мають не лише відповідної фахової підготовки, а й педагогічної освіти взагалі. За таких обставин, передусім, страждають діти, оскільки не отримують належного виховання й освіти, а з іншого боку – такі педагогічні колективи, бо зазнають чимало перевірок фінансових і санітарно-епідеміологічних органів, прокуратури, пожежної охорони тощо.

В-четвертих, – повільне будівництво нових дошкільних закладів, споруди яких відповідали б за своєю архітектонікою вимогам сучасності. Проте охочих й щодо перепланування, добудування, відновлення застарілих будівель досить мало. Повернення приміщень колишніх дитсадочків за їх цільовим призначенням також відбувається неспішно. Як наслідок – черги батьків, щоб віддати дитину до садочка.

Безперечно виявлені тенденції у дошкільній галузі не залишилися повз уваги як практиків, так і науковців. Адже від якості дошкільної освіти залежить якість освіти на наступних ланках, тому пошук методів поліпшення управління якістю освітніх послуг у дитячих освітніх закладах – соціально значуще питання.

Цікавий підхід до поліпшення якості дошкільної освіти пропонує Л. Л. Іванова. На її думку, якість – це інтегроване поняття, яке охоплює такі складові, як: умови, організація й зміст, результативність та оцінка, ціна досягнення результативності освітньо-виховного процесу. Відтак, остання характеристика є важливою, бо в дошкільно-освітньому закладі дуже часто трапляється перевантаження дітей і тому, оцінюючи якість освітніх послуг, треба аналізувати й те, якою ціною, передовсім для дітей і для вихователя, досягають цих високих результатів.

Л. І. Фалюшина пропонує звертати увагу на такий чинник поліпшення якості роботи у дитячому освітньому закладі, як реорганізація робочого часу співробітників та вдосконалення методичної роботи з кадрами.

На нашу думку, доречно зупинитися на сутності поняття “якість”, яке зустрічається в усіх сферах людської діяльності. За філософським словником, це категорія, яка відображає істотну визначеність речей та явищ реального світу [8].

У соціологічному словнику якість трактується як сукупність властивостей предмета, засобу, інструмента та результату вимірювання, виокремлених для їх методологічного оцінювання, та вірогідності фактів, положень, висновків [9]. Відтак, якість можна трактувати як певний еталон. Що ж слід розуміти під якістю освіти?

Фундаментом якості освіти є освітній стандарт, який як унормований результат освітньої діяльності, потрібний для даного суспільства в певний історичний відрізок часу, освітній ценз, рівень, який має досягти особистість для одержання певних документів про освіту. Звідси випливає, що метою й результатом роботи освітнього закладу є створення умов для виконання освітніх послуг. Якість освіти визначають не тільки рівнем навченості, але і якість особистісного, духовного розвитку молоді [6]. Так, М. М. Поташник вважає, що освітні стандарти мають бути не сталими, а гнучкими орієнтирами в роботі педагогів – інакше вони гальмують розвиток усієї освітньої галузі.

Однак, що ж таке “якість дошкільної освіти”? Виходячи із загальнодержавної позиції, якість дошкільної освіти можна визначити мірою її відповідності соціально-економічним

умовам суспільства, де якість дошкільної освіти стикається з такими категоріями, як : рівень життя, економічний потенціал держави. Як зауважив В. Огнев'юк, дошкільна освіта потребує нових економічних підходів, зокрема, в частині перерозподілу коштів на користь забезпечення розвитку кожної дитини. Не вдосконалення коштів у фізично та інтелектуально здорове дитинство обертається в майбутньому великими витратами на корекційну освіту [5].

З соціальної позиції, якість дошкільної освіти визначають відповідно до запиту освітніх послуг з боку батьків. Наше суспільство характеризується різким розшаруванням через економічну нерівність. Усі ці зміни стосуються й кожної конкретної родини, в якій є діти, у зв'язку з чим виникає чимало проблем.

Якість дошкільної освіти з педагогічної позиції можна визначити як реалізацію принципу варіативності в освіті, перехід до особистісно орієнтованої взаємодії педагога з дітьми, коли дитина є основною цінністю суспільства, а турбота про неї – показником рівня розвитку свідомості цього суспільства.

Отже, вивчення практики управління якістю освітніх послуг у дитячому освітньому закладі свідчить про те, що в інноваційному просторі йде пошук ефективної системи управління якістю, але цей процес відбувається найчастіше методом спроб та помилок. Окрім того, утворення систем управління якістю освіти часто зводять до вдосконалення самої системи контролю за якістю освітньо-виховного процесу, хоча контроль – лише один із етапів, одна із функцій управління якістю, тому він лише частково розв'язує проблему. На нашу думку, одним із головних чинників забезпечення якості дошкільної освіти повинна стати педагогічна команда, більш відкрита й гнучка, ніж робоча група колег, а тому й більш здатна передбачати зміни й реагувати на них, розв'язувати проблеми й виконувати завдання. Перевага командної взаємодії – взаємозамінність її членів, можливість брати участь у вирішенні широкого кола питань за підтримки зацікавлених колег.

Узагальнюючи означене вище, ми вважаємо, що дошкільна освіта повинна реформуватися шляхом здійснення наступних заходів:

по-перше, – відновити діяльність Управління з дошкільної освіти в Міністерстві освіти і науки України, укомплектувавши його досвідченими працівниками дошкільної галузі і покласти на них відповідальність за відновлення роботи закладів дошкільної освіти на території кожного населеного пункту, де проживають діти дошкільного віку;

по-друге, – вивчити реальний стан забезпечення місцевих органів освіти (область, місто, район) спеціалістами з дошкільної освіти. Домогтися відновлення в апаратах місцевих органів освіти фахівців з дошкільної освіти у відповідності до діючої мережі дошкільних закладів на території регіону;

по-третє, – з метою удосконалення розвитку дошкільної освіти у відповідності до Закону України “Про дошкільну освіту” з ініціювати проведення на території кожного регіону щорічних (обласних, районних, міських, сільських та селищних) конференцій з проблем розвитку дошкільної освіти за участю керівників органів місцевого самоврядування, освітніх закладів, представників батьківських колективів, засобів масової інформації, громадських організацій. Метою цих конференцій повинно стати обговорення проблеми стану розвитку дошкільної освіти і розробка проектів місцевих програм захисту прав дітей дошкільного віку на здобуття належної дошкільної освіти;

в-четвертих, – організувати роботу обласних рад керівників закладів дошкільної освіти, на яких розглядати ініціативні пропозиції творчих працівників дошкільних закладів з питань удосконалення навчально-виховної роботи з вихованцями дошкільних закладів і домагатися реалізації втілення їх в життя на території своїх регіонів;

в-п'ятих, – розгорнути широку пропаганду в засобах масової інформації кращих педагогічних напрацювань з питань всебічного виховання дитини дошкільного віку в умовах роботи дошкільного навчального закладу та родини;

в-шостих, – передбачити проведення з'їзду педагогічних працівників дошкільних

навчальних закладів України, на якому обговорити актуальні питання організації роботи сучасних закладів дошкільної освіти.

Використана література :

1. Біленька Г. В. Стратифікація суспільства та дитини в ньому / Г. В. Біленька // Дошкільне виховання. – 2005. – № 6. – С. 3.
2. Білоусько Л. Використання дидактичного матеріалу та дидактичних ігор у розвитку логіко-математичних уявлень дошкільників // Рідна школа : наук.-метод. ж-л / Мін. освіти і науки України. – К., 2001. – №8. – С. 53-56.
3. Ефективність та якість приватної освіти : зб-к наук. пр. міжнарод. наук.-практ. конф., 25-30 листопада 2003 р., Єгипет, Шарм Ель Шейх – Україна. / Асоціація навчальних закладів України приватної форми власності; ред. кол. : І. І. Тимошенко, В. І. Астахова, О. С. Білоус, М. І. Бондаренко та ін. – К. : Європейський ун-т, 2004. – С. 3.
4. Кутиркін А. Правове виховання дітей дошкільного віку / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України та ін. // Право України : юридичний журнал. – К., 2009. – № 4. – С. 164-169.
5. Огнев'юк В. Особлива місія дошкільної освіти / В. Огнев'юк // Дошкільне виховання. – 2006. – № 4. – С. 4.
6. Раков С. А. Якість освіти: європейський вимір // Вісник. Тестування і моніторинг в освіті / Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти. – Харків : Вид-во "Факт", 2007. – № 10-11. – С. 4-14.
7. Савчук В. А. Передумови формування фінансових ресурсів закладів освіти в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку // Економіка та держава : міжнар. наук.-практ. ж-л / Ін-т підготовки кадрів державної служби зайнятості України, "ТОВ "Економіка та держава". – К., 2009. – № 3(75). – С. 43-46.
8. Філософський енциклопедичний словник / НАНУ; Ін-т філософ. ім. Г. С. Сковороди; ред. кол. В. І. Шинкарук, Є. К. Бистрицький, М. О. Булатов та ін. – К. : Абрис, 2002. – С. 730.
9. Энциклопедический словарь / под ред. А. П. Горкина, Н. Л. Тумановой. – М., 1998. – С. 78.

Ващенко І. В., Бабич В. М. Дошкольное образование : современное состояние, перспективы развития и качество в управлении.

В статье акцентируется внимание на проблемах дошкольного образования в Украине. Проанализированы тенденции, присущие дошкольному образованию, и намечены пути совершенствования дошкольной отрасли.

Ключові слова: дошкільна освіта.

Vashchenko I. V., Babych V. M. Preschool Education : Modern State, Perspectives of Development And Quality in Management.

The article focuses on the problems of preschool education in Ukraine. The tendencies that are inherent in pre-school education, and ways of improving pre-school sector.

Keywords: preschool education, quality, management.

Вишник О.

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ 1-2 КЛАСІВ У ПРАКТИЦІ ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті описується методика дослідження рівня розвитку мовлення учнів 1-2 класів, характеризуються мовленнєві вміння 6-7-річних учнів.

Ключові слова: мовленнєва діяльність, види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), рівні розвитку мовлення.